



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Asiaticae Historiae Societatis Iesv Pars ...

Libris Quatuor Consequentibus Pertexens, Quae post beatum S. Xaverij
Obitum Soc. Patres ad Dei gloriam in iisdem Prouinciis gessere

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1667

1. Ormuzij situs, natura, vitia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11445



ASIATICÆ HISTORIÆ SOCIETATIS IESV.

LIBER V.



SITVM est Gerum, exigua insula, in angustijs
 faucium, quæ sinu Persidem à felici Arabia di-
 uidunt: miliaribus sedecim vix totis clauditur:
 gradui Arctico subiacet vigesimo septimo; vna
 illam à Perside leuca; decem ab Arabia seiun-
 gunt: naturâ infelix, & sterilitate, si qua toto
 vsquam oriente. Nam ferè constat ex montibus,
 & montes ex sulphure, ac mordaci sale, cuius
 vim quamlibet immensam naues ad saburrâ
 dehauriant, inuisa nihilominus feracitate se reficit & perennibus ex ve-
 nis vberius germinat. Plana macra & mortua, & malignitatis ad omnem
 cultum pertinacissimæ. Fama est olim septennio arsisse insulam eru-
 ctantibus flammis subterraneis specubus, redactisque in cineres monti-
 bus, quorum etiamnum reliquiis albicant: aquis iugibus caret; puteis
 aliquot auaris vititur, & rei ingrati que saporis; nullæ ibi nisi ex conti-
 nenti, aut vicinis insulis dulces aquæ. Vnde, nec herbæ pilus, nec arbo-
 ris fibræ, nihilque plantarum aut vltro nascitur, aut insertum viuit. Ita-
 que lepidè P. Gonzalus Rodriguez aliquamdiu illic commoratus, aiebat
 illam peiori deuoram execratione quam esset in pœnam rebellis Adami,
 terræ omni à Deo inflictâ, quod nec spinis liceret, nec tribulis, nec viru-
 lentarum etiam herbarum pessimis illic nasci; sulphurariæ fodinæ om-
 A nia

I.
 Ormuzij si-
 tus, natura,
 vitia.

nia obtinerent, & corporatis qui eam incolebant dæmonibus condignos inferos conderent. Atque ut solum minimè arderet, quinque per annum integris mensibus, regio vniuersa cælo vratur æstuosissimo; putres dum spiras, non refrigerandis pulmonibus auram te ducere, sed torquendis visceribus vaporem igneum. Porro auem in ea, vel aliud animal non cernas, ut quibus nec potus, nec pabuli quicquam sit: stillat tantum quidem sub auroram quotidie ros, & in grana concretus de faporis dulcedine, manna nomen sortitur. Cæterum insula etsi eam videtur natura eiurasse, damnasseque æterna egestate, haud tamen eguit habitatore vel hospite, sed fuit multitudine incolarum frequens, Vrbeque claruit tam opulenta, & splendida, ut vulgo iactaretur, si foret annulus orbis vniuersus, gemmam eius. Ormuzium fore (hoc illi nomen, & ea tunc fama, nunc magna ex parte solitudo, & rudera) imminere enim sinus Arabici, & Persici ostiis, porrectoque in mare ex tribus angulo (nam triangula est) aliorum duorum velut brachiorum tranquillo complexu, portus efficiebat duos, alterum orienti obuersum, alterum occidenti, stationis vtrumque omni ex parte tutissimæ, & capacissimæ. Hac affectis lucrorum opportunitate Persis, Arabibus, Armenis, & vtraque ex India, & Sinis, & Æthiopia, & regnis Africa reliquis, nostraque aded ex Europa mer catoribus, & institoribus, eò tandem Ormuzium creuerat ut nulli esset Orientalium vrbium secunda, & promereretur regni sedem Perfarum ad limites ex aduerso iacentis; aulaque in eam, Bozoia ex vrbe demigraret: spirabant compita, vici, fora, ædificia omnia magnificentiam amplitudinem, & elegantiam; domos opere maurico perpulcro encaustum candidum variabat. Tecta illarum plana, vbi homines noctu sub dio, ad somnum coguntur decumbere, lectorum vice in conchis ligneis distenti, & capite tenus aqua merli. Ardent enim inmodicis æstibus, quales nec patitur Guinea, nec S. Thomæ insula sub æquinoctij linea; & salugine halitus ex lapidibus expressi miserè vaporantur. Cælo nihilominus fruuntur salubri, morbosque prope modum ignorant; quæ corporum sanitas deberi dicitur sudori quo madent perpetuo, humores noxios exsugente. Nec prætereundum quod illic naturæ peruicacia edit prodigium; dum venti cæciæ calidissimo flatu refrigerat corpora, & aquas; apeliotis frigidissimo incendit. Itaque spirante ardorem cæcia hibernis vestiuntur, quibus ut se pluribus onerant, ita refrigerantur iucundius. Ventos vero temperatores, æstati mitigandæ quæ partem anni maximam obtinet, modulantur; & ingenioso tuborum & flexuum tormento in conclauia & aulas, domumque omnem trahunt cum æmœnissimo frigore. Incolarum pars minor indigenæ, negotiatorum vndique aduenarum potissima, & vulgo Arabum. Sed omnes promiscuè illic linguæ sonant. Penes regem olim fuerat rerum summa, fere titulo tenus; consularis enim quædam auctoritas, eò ultra priuatam potentiam, opumque processerat, ut de regno reipublicam faceret. Reges quinetiam suspectos recuperandæ summæ potestatis, or-
baret.

baret oculis, & palatio conclusos diuturnis malis absumeret. Iamque
 huiusmodi crudelissima fors quatuordecim Reges inuoluerat cum eò
 appulit Alfonso Albuchereus qui nauibus septem & viginti præliari-
 bus, insulæ admotis, eaque multis impressionibus expugnata, etiam vr-
 bem cepit, Regemque Zeisadinum restituit. Arce demùm ex pacto fœ-
 deris vrbi imposita, & muris solidè munita vertigale regnum Lusitania
 Regi fecit, Seraphinorum quot annis decies quinquies millium. Hæc
 rerum Ormuzij forma ciuilibus, & Physica cum Gaspar Berzeus de quo
 hic aginus ad eam applicuit; morum autem ac vitæ ratio, qualis nul-
 quam gentium detestabilior, colluione omnium scelerum, haud mi-
 nus illuc aperta, & libera quam omnis generis mercium. Sectarum
 quantum orbe toto putet, fœcem totam eò confluentem, in se contrahe-
 bat Christianorum improbitas, & Mauros, Iudæos, Ethnicos viuendo
 referebat. Erat qui sacris vice Episcopi præesset; erant cum eo & Sacer-
 dotes quinque, sed (quod erubescunt eius sæculi acta) tam infami vita
 characteris Diuini sanctimoniam fœdantes, vt vel apud suos probum
 audirent Christianitatis. Mysteriorum & diuini Verbi administratio,
 multis inde ab annis desierat, cum Deo fernens Episcopus breuem tunc
 illi operam dedit, nec ita fructuosam, quòd eius conatus mors præ-
 propria occuparit. Florebat è contrario Mahometes superbo Fano, si
 quod aliud tota Orientali plaga, hominumque ad illud conferta fre-
 quentia colebatur. Grassabatur in populum maximè crimen triplex lu-
 xuria, crudelitas, & auaritia. Priorem Arabes, & Persæ inuexerant ea
 fandi omnis & honesti euersione, & confusione vt inde Sodoma dicere-
 tur; matrimonia rara, quæ forent vtcumque licita: concubinatus pas-
 sim, atque inter externos proiectior; crebra coniugiorum adulteria,
 Christiani absque vilo pudore non modo ethnicas, Saracenas, & Iu-
 dæas ducebant, sed susceptos ex iis liberos, materna superstitione im-
 bui, per sceleratissimam ignauiam sinebant: fouebantque has turpitu-
 dines, luxus exotici profusæ delitiæ, quas in solum commodi omnis
 expers, auti copia venales vndique trahebat; quæ opum copia non par-
 tus industria, aut negotiorum fuit, sed perfidiæ, ac fraudis. Negotiato-
 rum ars summa censebatur, perplexis, multiplici dolo ambagibus, alie-
 num suo adiungere. Nulla promissis, & conuentis fides, iniquum sce-
 nus, in quotidiani commercij transcriptum iura. Scripsit ad amicum in
 Lusitaniam P. Manuel Cabralis, qui Berzeo successit; [Si cogeretur Se-
 natus Dæmonum, ad contractus formam ex omni furandi specie con-
 cinnandam, nunquam eius tot modos, rationesque excogitaturum, tam
 probabili furo subornatas, & æquo simulatas ita plausibili, vt in dies
 videbat excogitari Ormuzij, quam idcirco iniusti scænoris Academiam
 vocaret India] pergiteque dicere, Martinum Nauarrum, elucidandi cano-
 nis insignem eo tempore magistrum, si Ormuzium veniret, prima in iis
 in quibus eminebat noui studij tyrocinia positurum ad nouam lauream
 doctoris petendam; adeò illic infinita esse quæ illum fugerent in argen-

taria ratione. Postremo barbara feritate præ cæteris milites sæuebant, quanquam nec ab vlllo reliquorum criminum immunes. Cuicumque, (quod nunquam deest) de femina esset, aut lucris contentio, præsto erat huic miles sicarius, a quo riuales sui caput pretio emeret, qui velut sanguinis professus Mercaturam, nundinaretur eius mortem. Ormuzij denique immania scelera quantæ essent Orientalibus omnibus execrationi, & horrore, testatur vel vnus Xauerij metus, qui pertimescebat identidem ne tota cum suis insula, repentino hiatu sorberetur, optabatque vehementissimè illius emendatione anteuertere illam cladem, nisi se à Deo ad recludendos Euangelio aditus in Iaponiam vocari sentiret apertius, quàm vt dissimulandæ sibi eius vocis relinqueretur locus. Gaspar verò Berzeus compertâ iam vrbs conditione tam impiâ, flagitiosâ & lamentabili, de se ipse conquerebatur mœrens, quod maiores ad eam expugnandam virtutum comineatus Goæ non parasset, quàm quibus putabat parem se operi tam arduo non esse.

2.
Berzei or-
tus, iuuentus,
conuersio, &
tyrocinium.

Natus est Berzeus annò 1515, Francisco, & Agnete honestis parentibus; Gœsio patria siue vt indigenæ efferunt Gufio, Zelandiæ vrbe. Prima eius ætate Latinis, Græcisque literis exulta, Louanium missus in Collegio Castrio Philosophiæ impendit operam, eiusque cum laude ingenij decursâ lauream, & magistratum retulit, annum agens vndeuigesimum. Mox aut videndorum appetens nouorum, aut conditionis alicubi optimæ studio, pertæsus literarum, euadit in militem, datque in iis nomen quos tum Carolus quintus Imperator, Coloniae, aduersum Gallos, conscribebat. Verumenimvero desiderijs futilibus malignè respondit aliquot annorum militia, assiduæ in oculis mortes; continuata ærumnis pericula, terra, marique perpes, & crudelis labor, quâ transmittendis è Germania in Italiam alpebus bruma sæuiente; quâ reperitis sæpius, vita ægrè subducta naufragiis; Deo sapientibus tot malis erudiente terrenam animam, vt intelligeret quâ tristitiam iussuum mercede suos mundus haberet auctoratos; deinde vt Christi postmodum in castris, exprobrarent suam ignauiam stultitiam, si Deo placendi, & beatitudinis aeternæ stipendio, minora auderet, quàm olim ære vili, quo miles vitam & sanguinem locarat; fateturque ipse quamlibet multa, & aspera, & Deo gloriosa perageret (constat autem ea certissimis testibus operarum decem strenuissimas vires superasse) semper tamen sibi coram insultasse vitæ imaginem in tyrannide sæculi exantlatæ, & occentasse præsentis in Dei obsequio languorem. Deteris igitur miseriarum acri collyrio animi oculis, librataque hinc præmij festuca, hinc malis ingentibus quæ de militia referebat, cordata se sensit pulsari cogitatione, si nempe tantumdem Christi causa præstaret, sanctum se fore ac Deo carissimum, nam ex eo armorum inauspicato ministerio quid posset denique sibi obtingere, præter vitæ vnde cumque infaustæ exitum infeliciorem? fore autem easdem calamitates illas suas immensum vtilis, quæstuosum laborem, & pretiosa pericula, si Deo
illa